

**Чернівецький національний університет імені
Юрія Федьковича**

Філологічний факультет
Кафедра сучасної української мови

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«Діалектологія української мови»
(обов'язкова)

Освітньо-професійна програма «Українська мова та література»

Спеціальність 035 Філологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Мова навчання українська

Розробники: д.ф.н., проф. Руснак Н. О.

Профайл викладача (-ів)

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=Pw8PiOgAAAAJ&hl=uk>

Контактний тел. 095-67-37-929

E-mail: n.rusnak@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle <https://moodle.chnu.edu.ua/enrol/index.php?id=5045>

Консультації

Очні консультації: вівторок з 13.00 до 14.00.

Онлайн-консультації: середа з 13.00 до 14.00.

Очні консультації: за попередньою домовленістю
(понеділок та четвер з 14.30 до 15.30).

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Дисципліна «Діалектологія української мови» покликана сформувати у студентів розуміння розмаїття української національної мови, відомості про структуру національної мови та місце і роль у ній діалектної мови.

2. Мета навчальної дисципліни: усвідомити роль діалектної мови у становленні літературної мови, з'ясувати членування діалектної мови, специфіку української діалектної мови на всіх рівнях, межі поширення діалектних явищ.

3. Пререквізити. Сучасна українська мова. Історична граматики.

4. Результати навчання

Студенти повинні:

знати:

- структуру національної мови та місце в ній діалектної;
- різні підходи до висвітлення проблем діалектної мови;
- шлях становлення української діалектології;
- будову української діалектної мови;
- визначення основних термінів діалектології;
- діалектні особливості української діалектної мови (за мовними рівнями);
- специфіку кожного з трьох наріч української діалектної мови;

вміти:

- аналізувати фонетичні явища української діалектної мови;
- аналізувати лексичні особливості української діалектної мови;
- аналізувати морфологічні явища української діалектної мови;
- аналізувати синтаксичні особливості української діалектної мови;
- аналізувати особливості говорів та наріч української діалектної мови;
- аналізувати діалектні тексти за мовними рівнями.

Загальні компетентності

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність учитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 11. здатність застосовувати знання у різних ситуаціях.

Фахові компетентності

ФК 1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

ФК 2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні

ФК 4. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.

ФК 6 Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати українську мову, в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя

ФК 7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації, інтерпретації мовних, літературних та фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації).

ФК 8. Здатність вільно оперувати науковою термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК 10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів і жанрів.

ПРН 17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати мовні, літературні, фольклорні явища й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Л	п	Лаб	Інд	с.р.		л	П	лаб	Інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Фонетична система української діалектної мови											

Тема 1.Діалектологія як мовознавча дисципліна: предмет вивчення		2	2		1		10	2	2			10
Тема 2. Структура української діалектної мови		2	2				10					10
Тема 3.Вокалізм української діалектної мови		4	4		1		20	2	2			20
Тема 4. Консонантизм української діалектної мови		4	4		1		40					20
Тема 5. Лексична система української діалектної мови		2	2				10					10
Усього		14	14		3		70	4	4			70
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Граматичні особливості української діалектної мови											
Тема 6. Морфологічні особливості української діалектної мови		6	6				10	2	2			10
Тема 7. Синтаксичні особливості української діалектної мови		2	2				10					10

Тема 8. Лінгвальні особливості говорів поліського наріччя		2	2				10					10
Тема 9. Лінгвальні особливості говорів південно- західного наріччя		2	2				10					10
Тема 10. Характеристика говорів південно- східного наріччя		2	2				10					10
Тема 11. Лінгвальні особливості буковинських говірок		2	2				12	2	2			12
Разом за ЗМ 2		16	16				52	4	4			52
Усього годин		30	30				134	8	8			134

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1	Зв'язок діалектології з літературознавством.
2	Порівняльна характеристика консонантизму української літературної та діалектної мови.
3	Особливості волинсько-подільських говорів української діалектної мови.
4	Порівняльна характеристика голосних фонем української літературної та діалектної мови.
5	Зв'язок діалектології з етнографією.
6	Обрядова лексика в українській діалектній мові.
7	Граматичний клас іменника в українській діалектній мові.
8	Специфіка дієслова в українській діалектній мові.
9	Фонетико-граматичні особливості говірок карпатської групи української мови.
10	Специфічні риси галицько-буковинських говорів української мови.

* ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни за рішенням кафедри (викладача).

1. Діалектні риси у мові творів буковинських письменників.
2. Етнографізми у мові творів М.Матіос.
3. Синтаксичні діалектизми у мові творів Марка Черемшини.
4. Морфологічні діалектизми у мові творів В.Стефаника.
5. Лексичні діалектизми у мові творів О.Кобилянської.
6. Обрядова лексика у мові творів Ю.Федьковича.
7. Діалектизми у мові творів М.Коцюбинського.
8. Діалектна лексика у мові творів М.Стельмаха.
9. Професійна діалектна лексика у *Словнику буковинських говірок*.
10. Фонетичні варіанти у *Словнику буковинських говірок*.
11. Морфологічні варіанти у *Словнику буковинських говірок*.
12. Лексико-семантичні варіанти у *Словнику буковинських говірок*.

6. Система контролю та оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольні роботи.

6. Форми поточного та підсумкового контролю

Формою підсумкового контролю є залік.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Розподіл балів, які отримують студенти Для прикладу (залік)

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)														Кількість балів (екзамен)		Сумарна к-ть балів		
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль2								40		100	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T 13	T 14	T15				
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4				

, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

5. Рекомендована література

1. Атлас української мови. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі / [авт. : Д.Т.Бандрівський, Л.М. Григорчук та ін.]. К. : Наук. думка, 1988. 520 с. 407 карт.
2. Бевзенко С.П. Українська діалектологія : [навч. посіб. для студ. філол. ф-тів ун-тів і пед. ін-тів]. К. : Вища шк., 1980. 244 с.
3. Герман К.Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини. Чернівці : Час, 1995. 414 с.
4. Герман К.Ф. Українські говірки Північної Буковини в історичному та лінгвогеографічному аспекті : Фонетика, фонологія. Чернівці : Рута, 1995. 391 с.
5. Глуховцева К.Д. Динаміка українських східнослов'янських говірок : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2005. 592 с.
6. Говори української мови : збірник текстів / [уклад.: С.Ф. Довгопол, А.М. Залеський, Н.В. Прилипко ; відп. ред. Т.В. Назарова]. К. : Наук. думка, 1977. 591 с.
7. Гриценко П.Ю. Моделювання системи діалектної лексики. К. : Наук. думка, 1984. 226 с.
8. Дзендзелівський Й.О. Конспект лекцій з курсу української діалектології: вступні розділи. Ужгород: Ужгород. держ. ун-т, 1966. 100 с.
9. Дзендзелівський Й.О. Стан дослідження генези українських діалектів. Мовознавство. 1981. № 1. С. 86–90.
10. Діалектні групи і говори української мови: [метод. матеріали з курсу укр. діалектології / упоряд. С.П. Бевзенко; відп. ред. В.П. Дроздовський]. Одеса, 1975. 54 с.
11. Діалектологічний бюлетень / [відп. ред. Ф.Т. Жилко]. К., 1961. Вип. 8. – 112 с.
12. Добош В.І. Синтаксис українських південнокарпатських говорів: [текст лекцій]. Ужгород, 1971. 120 с.
13. Дослідження з української діалектології: зб. наук. пр. / АН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; [відп. ред. П.Ю. Гриценко]. К.: Наук. думка, 1991. 264 с.
14. Жилко Ф.Т. Говори української мови. К.: Рад. школа, 1958. 172 с.
15. Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови: [посіб. для фак. мови й л-ри пед. ін-тів]. К.: Рад. школа, 1955. 316 с.
16. Жилко Ф.Т. Сучасна українська літературна мова і діалекти. Українська мова і література в школі. 1964. № 5. С. 20–26.
17. Жовтобрюх М.А. Проблеми взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів. Мовознавство. 1973. № 1. С. 3–15.
18. Залеський А.М. Діалектна основа фонологічної системи української мови. Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами: зб.ст. / [ред. М.А. Жовтобрюх]. К.: Наук. думка, 1977. С. 50–96.
19. Залеський А.М. Парадигматичні і синтагматичні умови функціонування шиплячих у гуцульському говорі. Фонетична, морфологічна і лексична система українських говорів: зб. ст./ [відп. ред. І.Г. Матвіяс]. К.: Наук. думка, 1983. С. 3–29.

20. Залеський А.М. Функціональний статус шиплячих у говорах північного наріччя. Структурні рівні українських говорів: [зб. ст.] / АН УРСР; Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; [відп ред. І.Г. Матвія]. К.: Наук. думка, 1985. С. 52–75.
21. Матвіяс І.Г. Засади української діалектології. Мовознавство. 2000. №1. С. 3–8.
22. Матвіяс І.Г. Роль буковинських говірок в утворенні західноукраїнського варіанта літературної мови. Українська мова на Буковині: матеріали Всеукр. наук. конф., присвяч. 160-річчю від дня народження Юрія Федьковича, (Чернівці, 13–15 жовтня 1994 р.). Чернівці: Рута, 1994. С. 7–8.
23. Матвіяс І.Г. Українська літературна мова і територіальні діалекти в їх взаємодії в різних історичних етапах. Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами: зб. ст. / [ред. М.А. Жовтобрюх]. К.: Наукова думка, 1977. С. 5–31.
24. Матвіяс І.Г. Українська мова і її говори. АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. К.: Наукова думка, 1990. 168 с.
25. Михальчук К. П. Наречия, поднаречия и говоры Южной России в связи с наречиями Галичины. Труды этнографическо-статистической комиссии экспедиции в Западнорусский край: материалы и исследования. СПб., 1872. Т.7, вып. 2. С. 453–512.
26. Німчук В.В. Про походження українських діалектів Україна: Наука і культура. К., 1993. Вип.26–27. С. 233–250.
27. Німчук В. В. Проблема українського діалектогенезису. Проблеми сучасної ареології / [відп. ред. П.Ю. Грищенко]. К.: Наукова думка, 1994. С. 25–47.
28. Структурні рівні українських говорів: зб. ст. / [відп ред. І. Г. Матвіяс]; АН УРСР; Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. К.: Наукова думка, 1985. 184 с.
29. Українська діалектна морфологія / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; [ред. Ф.Т. Жилко]. К., 1969. 200 с.
30. Українська лінгвістична географія: зб. ст. / [ред. Ф.Т. Жилко]. К.: Наук. думка, 1966. 154 с.
31. Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами: зб. ст. / [ред. М.А. Жовтобрюх]. К.: Наукова думка, 1977. 201 с.
32. Український діалектологічний збірник / [ред. П.Ю. Грищенко]. К.: Довіра, 1997. Кн. 3.: Пам'яті Тетяни Назарової 471 с.

6. Інформаційні ресурси

Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Атлас_української_мови

Режим доступу: [petrovkabook.zakupka.com > 185609612-atlas-ukrains..Атлас української мови. В трьох томах.](http://petrovkabook.zakupka.com/185609612-atlas-ukrains..Атлас_української_мови._В_трьох_томах.)

Режим доступу : <http://lemko.org/pdf/mamoT.pdf> Ванько Ю. Карпатські русинські діалекти.

Режим доступу: [www.rusynacademy.sk/rusynski/rusyn_jazyk.html#Карпатські русинські діалекти.](http://www.rusynacademy.sk/rusynski/rusyn_jazyk.html#Карпатські_русинські_діалекти)

Режим доступу : <http://nte.etnolog.org.ua/zmist/2018/N1/5.pdf>

Белей Л. Русинська мова на теренах центральної Європи.

Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/24258/1/Лєся%20ХОМЧАК.pdf> Лєся Хомчак. До функціонування надсянських говірок в умовах білінгвізму.

Режим доступу: http://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2012-14.pdf. В.Грещук, В.Грещук Наддністрянський діалект у мові новел та оповідань Богдана Голода.

Режим доступу: <http://www.volynpost.com/news/150605-vandity-karabkatysia-telebendaty-nezvychna-volynska-govirka> Гвандіти, карабкатися, телебендати: незвична волинська говірка.

Режим доступу: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/2297> **Н.Коваленко**. Лексика подільських говірок у «Словарі української мови» Б.Грінченка.

Режим доступу: <https://www.nasze-slowo.pl/yak-boykayut-boyki> Як «бойкают» бойки.

Режим доступу: <https://varosh.com.ua/projects/zakarpatskyj-dialekt-shho-cze-take-yak-vin-vynyk-ta-chomu-vazhlyvo-jogo-beregty/> «Закарпатський діалект»: що це таке, як він виник та чому важливо його берегти.

Режим доступу: <https://www.wikizero.com/uk/Західнополіський> говір.

Режим доступу: <https://www.wikizero.com/uk/> Східнополіський говір.

Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um169.htm> Слобожанський говір.

Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um169.htm> **Король О.С.** Степовий говір південно-східного наріччя української мови.

Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/42975879.pdf> **Т.Щербина**. Походження говірок середньонаддніпрянського-степового порубіжжя у світлі ареалогії.

Режим доступу: <http://jvestnik-b.donnu.edu.ua/article/view/2568> **Г.І.Мартінова**. Інтерпретація етнофразем у діалектному тексті.